

महाराष्ट्र (नागरी क्षेत्रे) झाडांचे संरक्षण व जतन
(सुधारणा) अधिनियम, २०२१.

महाराष्ट्र शासन
पर्यावरण व वातावरणीय बदल विभाग
शासन परिपत्रक क्रमांक : वृक्ष अ २०२१/ प्र.क्र.१९/ तां.क.४
हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा मार्ग,
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२
दिनांक : ०६ ऑगस्ट, २०२१

वाचा: महाराष्ट्र शासन राजपत्र, असाधारण भाग चार, दिनांक १६ जुलै, २०२१ रोजी प्रसिध्द महाराष्ट्र
(नागरी क्षेत्रे) झाडांचे संरक्षण व जतन (सुधारणा) अधिनियम, २०२१ (सन २०२१ चा अधिनियम
क्रमांक ९)

परिपत्रक :

राज्यातील नागरी भागातील झाडांचे संरक्षण व जतन करण्यासाठी “महाराष्ट्र (नागरी क्षेत्रे) झाडांचे संरक्षण व जतन अधिनियम, १९७५” (यापुढे “मुख्य अधिनियम” असे संबोधण्यात आले आहे.) हा अधिनियम अस्तित्वात आहे. या मुख्य अधिनियमात आणखी सुधारणा करण्याकरिता, “महाराष्ट्र (नागरी क्षेत्रे) झाडांचे संरक्षण व जतन (सुधारणा) अधिनियम, २०२१” (सन २०२१ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ९) (यापुढे “सुधारित अधिनियम” असे संबोधण्यात आले आहे.) महाराष्ट्र शासन राजपत्र, असाधारण भाग चार मध्ये दिनांक १६ जुलै, २०२१ रोजी प्रसिध्द करण्यात आला आहे. सदर महाराष्ट्र शासन राजपत्राची मराठी व इंग्रजी प्रत माहितीसाठी व पुढील योग्य त्या कार्यवाहीसाठी सोबत जोडली आहे.

२. “महाराष्ट्र (नागरी क्षेत्रे) झाडांचे संरक्षण व जतन अधिनियम, १९७५” मध्ये दिनांक १६ जुलै, २०२१ च्या महाराष्ट्र शासन राजपत्रान्वये करण्यात आलेल्या ठळक तरतूदी व संबंधित कलमे पुढील प्रमाणे आहेत: -

(१) “पुरातन (हेरिटेज) वृक्ष:

मुख्य अधिनियमाच्या कलम २ मध्ये विविध संज्ञांची व्याख्या देण्यात आली आहे. सुधारित अधिनियमान्वये त्यामध्ये खंड (१-क) नव्याने समाविष्ट करून पुरातन (हेरिटेज) वृक्ष ही संज्ञा समाविष्ट करून, त्याची परिभाषा शासनाद्वारे अधिसूचित करण्याची तरतूद करण्यात आली आहे.

त्यानुसार, “पुरातन (हेरिटेज) वृक्ष, हा कोणत्याही प्रजातीचा असा वृक्ष असेल, ज्यांचे अंदाजित वय ५० वर्षे किंवा त्याहून अधिक असेल.” अशी पुरातन (हेरिटेज) वृक्षाची परिभाषा निश्चित करणारी अधिसूचना शासन स्तरावरून निर्गमित करण्याची कार्यवाही सुरू आहे.

(२) वृक्षांचे वय:

मुख्य अधिनियमाच्या कलम २ मध्ये, सुधारित अधिनियमान्वये नव्याने समाविष्ट खंड (१-क), मुख्य अधिनियमाच्या कलम ८ मधील, पोट कलम (३) मध्ये, सुधारित अधिनियमान्वये नव्याने समाविष्ट केलेल्या

खंड (क) (दोन) (सहा) व पोट कलम (५) मध्ये, सुधारित अधिनियमान्वये नव्याने समाविष्ट केलेल्या खंड (ब) नुसार शासना मार्फत वृक्षांचे वय निर्धारित करण्याचे निकष व पध्दती ठरवून देण्याची तरतूद करण्यात आली आहे.

त्यानुसार, वृक्षांना पुरातन (हेरिटेज) दर्जा देण्यासाठी, भरपाई वृक्षारोपणांतर्गत लागवड करावयाच्या वृक्षांची संख्या निश्चित करण्यासाठी व पाडावयाच्या वृक्षांचे वय निर्धारित करण्यासाठी निकष व पध्दती निश्चित करणारी अधिसूचना शासन स्तरावरून निर्गमित करण्याची कार्यवाही सुरु आहे.

(३) भरपाई वृक्षारोपण:

मुख्य अधिनियामाच्या कलम ८ मध्ये,

(i) सुधारित अधिनियमान्वये पोट कलम (५) ला खंड (अ) असा नवीन क्रमांक देऊन त्यामध्ये सदर दुरुस्ती करण्यात आली आहे.

- पाडण्यात येणाऱ्या वृक्षांच्या अंदाजित केलेल्या वयाइतक्या वृक्षांच्या संख्ये इतकी वृक्ष लावावीत.
- लागवड करताना किमान ६ फूट उंचीची रोपे लावण्यात यावीत.

(ii) सुधारित अधिनियमान्वये पोट कलम (५अ) व त्याचे परंतुकांन्वये सदर दुरुस्ती करण्यात आली आहे.

- अशा प्रकारे लावण्यात येणारे वृक्षांचे सात वर्षां पर्यंत संगोपन करणे आवश्यक राहिल.
- या कालावधी मध्ये वृक्ष न जगल्यास, तितक्याच संख्येची वृक्ष लागवड करून त्याची हानीपूर्ती करावी लागेल.
- नुकसान भरपाई म्हणून वृक्ष लागवड करणे शक्य नसेल तर, तोडल्या जाणाऱ्या वृक्षांच्या मूल्यांकनापेक्षा कमी नसेल एवढी रक्कम अर्जदार जमा करू शकतात. असे मूल्यांकन शासनाद्वारे अधिसूचित करण्यात येईल अशा पध्दतीवर आधारित असेल.

वृक्षांचे मूल्यांकन ठरविण्याची कार्यपध्दती ठरवून त्याबाबतची अधिसूचना शासन स्तरावरून निर्गमित करण्याची कार्यवाही सुरु आहे.

(४) मोठया प्रमाणातील वृक्ष तोड:

मुख्य अधिनियमाच्या कलम ८ मध्ये, सुधारित अधिनियमान्वये पोट कलम (३) खंड (अ-१) नंतर परंतुक दाखल करून सदर दुरुस्ती करण्यात आली आहे.

- पाच वर्षे किंवा त्याहून अधिक वयाची २०० हून अधिक वृक्ष तोडण्याचा प्रस्ताव महाराष्ट्र राज्य वृक्ष प्राधिकरणाकडे पाठविला जाईल.
- स्थानिक वृक्ष प्राधिकरणाने याची खात्री करून घ्यावी की, वृक्षांची संख्या निश्चित केलेल्या मर्यादेत ठेवण्यासाठी प्रकल्पांचे लहान लहान भागात विभाजन केले जाणार नाही.

मुख्य अधिनियमाच्या कलम ८ मध्ये, सुधारित अधिनियमान्वये पोट कलम (५ ब) (ड) अन्वये सदर दुरुस्ती करण्यात आली आहे.

- महाराष्ट्र राज्य वृक्ष प्राधिकरणाने झाडे तोडण्याची शिफारस जारी केली तरी, स्थानिक वृक्ष प्राधिकरण, महाराष्ट्र राज्य वृक्ष प्राधिकरणास त्यांच्या निर्णयावर पुनर्विचार करण्याची विनंती करू शकतील.

(५) महाराष्ट्र राज्य वृक्ष प्राधिकरण:

(अ) स्थापना :

मुख्य अधिनियमाच्या कलम ३ मध्ये, सुधारित अधिनियमान्वये नवीन पोट कलम (अ-१) समाविष्ट करून राज्यस्तरावर शासनाच्या सचिव पदापेक्षा कमी दर्जाचे नसतील अशा अधिकाऱ्यांचा समावेश असणारे महाराष्ट्र राज्य वृक्ष प्राधिकरण घटित करण्याची तरतूद करण्यात आली आहे.

त्यानुसार, महाराष्ट्र राज्य वृक्ष प्राधिकरण घटित करणारी अधिसूचना शासन स्तरावरून निर्गमित करण्याची कार्यवाही सुरु आहे.

(ब) कर्तव्ये:

मुख्य अधिनियमाच्या प्रकरण चार मधील कलम ७ च्या अगोदर, सुधारित अधिनियमान्वये खालील नवीन कलम ६अ समाविष्ट करून महाराष्ट्र राज्य वृक्ष प्राधिकरणाची कर्तव्ये विहित करण्यात आली आहेत:

(एक) वृक्ष प्रधीकारणाच्या कामकाजाचे संनियंत्रण करणे;

(दोन) संपूर्ण राज्यातील पुरातन (हेरीटेज) वृक्षांचे संरक्षण व संवर्धन करणे;

(तीन) पाच वर्षे किंवा त्यापेक्षा अधिक वयाची दोनशेपेक्षा अधिक झाडे तोडण्याच्या संबंधात, वृक्ष प्राधिकरणाने त्यांच्याकडे निर्दिष्ट केलेल्या अर्जावर निर्णय घेणे;

(चार) पुरातन (हेरीटेज) वृक्ष तोडण्याच्या संबंधात, वृक्ष प्राधिकरणाने त्यांच्याकडे निर्दिष्ट केलेल्या अर्जावर निर्णय घेणे;

(पाच) झाडाचे संरक्षण व संवर्धन करण्याशी संबंधित असणारी इतर कोणतीही कामे करणे.”

(६) स्थानिक वृक्ष प्राधिकरण :

(अ) रचना:

मुख्य अधिनियमाच्या कलम ३ मधील सुधारित अधिनियमान्वये दाखल केलेल्या पोट कलम (२) व पोट कलम (३) अन्वये सदर तरतूद करण्यात आली आहे.

- वृक्ष तज्ञ हे स्थानिक वृक्ष प्राधिकरणाचा भाग असतील.
- वृक्ष प्राधिकरणाने घेतलेले निर्णय वृक्ष तज्ञांच्या सल्ल्यावर आधारित राहिल.
- नगर परिषदेच्या बाबतीत वृक्ष प्राधिकरणाचे अध्यक्ष “मुख्याधिकारी” राहतील.

(ब) कर्तव्ये :

मुख्य अधिनियमाच्या कलम ७ मध्ये, सुधारित अधिनियमान्वये दाखल केलेल्या खंड (ब), खंड (ज), खंड(के), खंड(ल), खंड (म), खंड (न) व खंड (ओ) दाखल करून सदर तरतूद करण्यात आली आहे.

- दर पाच वर्षांनी वृक्षांची गणना केली जाते याची खात्री करतील.
- हेरिटेज वृक्ष म्हणून वर्गीकरण करणे, गणना करणे आणि संवर्धन करणे.
- स्थानिक प्रजातीच्या झाडांची लागवड आणि त्यांचे जतन करणे.
- नागरी स्थानिक प्राधिकरणाच्या कार्यक्षेत्रातील सर्व भूमीवरील वृक्षांचे अस्तित्व सुनिश्चित करणे.
- शहरी स्थानिक प्राधिकरणाच्या किंवा सरकारी मालकीच्या जमिनीवर वृक्षारोपण केले जाईल हे सुनिश्चित करणे. हे वृक्षारोपण वैज्ञानिक पद्धतीने, स्थानिक प्रजातींच्या संरक्षणाच्या दृष्टीने व वृक्षारोपणांतर्गत क्षेत्र हे किमान ३३% असेल या उद्देशाने केले जाईल.

- वृक्षांची देखभाल व छाटणी (pruning) शास्त्रोक्त पद्धतीने आणि तज्ञांच्या मार्गदर्शनावर केली जाते हे सुनिश्चित करणे.
- नुकसान भरपाईसाठीची लागवड व त्याचे संगोपन सुनिश्चित करणे.
- वृक्ष उपकराचा उपयोग वृक्षांच्या संवर्धनासाठी सुनिश्चित करणे.
- महाराष्ट्र राज्य वृक्ष प्राधिकरणाने वेळोवेळी नियुक्त केलेल्या इतर कामे / जबाबदाऱ्या पार पाडणे.

(७) वृक्ष गणना:

मुख्य अधिनियमाच्या कलम ७ मध्ये, सुधारित अधिनियमान्वये सुधारित केलेल्या खंड(ब) अन्वये सदर तरतूद करण्यात आली आहे.

- दर पाच वर्षांनी किमान एकदा वृक्ष गणना करावी.
- नवीन तंत्रज्ञानाचा (GIS) वापरासाठी प्रोत्साहन देणे.

(८) लागवडीसाठी सामुहिक जमीन :

मुख्य अधिनियमाच्या कलम ७ मध्ये, सुधारित अधिनियमान्वये सदर तरतूद करण्यात आली आहे.

- स्थानिक वृक्ष प्राधिकरण वृक्षारोपण करण्याच्या उद्देशाने जमीन सुनिश्चित करणे.
- वृक्षारोपण शास्त्रीय पद्धतीने केले जावे.
- हरित क्षेत्रामध्ये सुधारणा करण्यासाठी स्थानिक प्रजातींच्या वृक्षांच्या लागवडीस प्रोत्साहन देण्यात यावे.
- जागा उपलब्ध नसल्यास भरपाई वृक्षारोपण हे सार्वजनिक जमिनीवर केले जाऊ शकते
- खालील काही वृक्षारोपण पद्धती अवलंबल्या जाऊ शकतात:

१) मियावाकी वृक्षारोपण

२) अमृत वन

३) स्मृती वन

४) शहरी वने

(९) वृक्षांचे पुनरोपण :

मुख्य अधिनियमाच्या कलम ७ मध्ये, सुधारित अधिनियमान्वये दाखल केलेल्या नवीन खंड (आय) दाखल करून सदर तरतूद करण्यात आली आहे.

- पुनरोपण केवळ तज्ञांच्या मार्गदर्शनावर केले जावे.
- पुनरोपण करण्यात येणाऱ्या वृक्षाच्या अंदाजे वया इतके वृक्षारोपण भरपाई म्हणून करावे.

(१०) वृक्ष संरक्षणासाठी पर्यायी प्रकल्प:

मुख्य अधिनियमाच्या कलम ८ मधील, पोट कलम (२) मध्ये, दाखल केलेल्या परंतुकान्वये सदर तरतूद करण्यात आली आहे.

- प्रकल्पाचे आरेखन करताना कमीत कमी झाडे तोडण्यात यावीत या अनुषंगाने पर्यायी विकल्पांचा विचार केला जावा.

(११) वृक्ष उपकर :

मुख्य अधिनियमाच्या कलम १८ मध्ये, सुधारित अधिनियमान्वये पोट कलम (३) व पोट कलम (४) दाखल करून पुढील प्रमाणे तरतूद करण्यात आली आहे.

- शासन वेळोवेळी निर्देश देईल अशा रितीने वृक्ष उपकराचा विनियोग स्थानिक प्राधिकरणाद्वारे करण्यात येईल.
- विद्यमान हरित आच्छादन क्षेत्रे विचारात घेऊन, झाडांचे जतन व संवर्धन करण्यासाठी, उपकराच्या विनियोगासाठी शासन स्थानिक प्राधिकरणास निर्देश देईल.

त्यानुसार, वृक्ष उपकराच्या विनियोगासाठी विविध निकष निर्धारित करण्याची बाब शासन स्तरावर सुरु आहे.

(१२) दंडाच्या तरतुदी :

मुख्य अधिनियमाच्या कलम २१ मध्ये, सुधारित अधिनियमान्वये पोट कलम (१) मध्ये सुधारणा करून पुढील प्रमाणे तरतूद करण्यात आली आहे.

- दंडाची रक्कम हि वेळोवेळी अधिसूचित केल्याप्रमाणे आकारली जाईल.
- सदर रक्कम प्रति वृक्षास जास्तीत जास्त रु. १ लाख पर्यंत मर्यादित राहिल.

त्यानुसार, झाडांचे मुख्य ठरविण्याची पध्दती अधिसूचित करण्याची बाब शासन स्तरावर सुरु आहे.

३. महाराष्ट्र (नागरी क्षेत्रे) झाडांचे संरक्षण व जतन अधिनियम, १९७५ यामध्ये वेळोवेळी करण्यात आलेल्या सर्व सुधारणांचा विचार करून अधिनियमातील तरतूदींची सर्व संबंधित नागरी स्थानिक संस्थांमध्ये तात्काळ अंमलबजावणी करण्यात यावी.

४. सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आले असून, त्याचा सांकेतांक २०२१०८०६१८०८०६६९०४ असा आहे. हे परिपत्रक डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(मनीषा पाटणकर-म्हैसकर)
प्रधान सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति :

- १) मा. मंत्री, पर्यावरण व वातावरणीय बदल, यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
- २) मा. राज्यमंत्री, पर्यावरण व वातावरणीय बदल, यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
- ३) विभागीय आयुक्त (सर्व)
- ४) जिल्हाधिकारी (सर्व)
- ५) आयुक्त, महानगरपालिका (सर्व)
- ६) प्रादेशिक उप संचालक, नगरपालिका शाखा, विभागीय आयुक्त कार्यालय (सर्व)
- ७) जिल्हा प्रशासन अधिकारी, नगरपालिका शाखा, जिल्हाधिकारी कार्यालय (सर्व)
- ८) मुख्याधिकारी, नगरपरिषदा / नगरपंचायती (सर्व)
- ९) निवडनस्ती, पर्यावरण व वातावरणीय बदल विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

महाराष्ट्र शासन राजपत्र

असाधारण भाग चार

वर्ष ७, अंक ८]

शुक्रवार, जुलै १६, २०२१/आषाढ २५, शके १९४३

[पृष्ठे ६, किंमत : रुपये २३.००

असाधारण क्रमांक १०

प्राधिकृत प्रकाशन

महाराष्ट्र विधानमंडळाचे अधिनियम व राज्यपालांनी प्रख्यापित केलेले अध्यादेश व केलेले विनियम.

अनुक्रमणिका

सन २०२१ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ९.— महाराष्ट्र (नागरी क्षेत्रे) झाडांचे संरक्षण व जतन अधिनियम, १९७५ यात	पृष्ठे
आणखी सुधारणा करण्याकरिता अधिनियम.	१-६

दिनांक १५ जुलै २०२१ रोजी मा. राज्यपालांनी संमती दिलेला महाराष्ट्र विधानमंडळाचा पुढील अधिनियम माहितीसाठी, याद्वारे, प्रसिद्ध करण्यात येत आहे.

सतीश वाघोले,
प्रभारी सचिव (विधि विधान),
महाराष्ट्र शासन,
विधि व न्याय विभाग.

सन २०२१ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ९.

(माननीय राज्यपालांची संमती मिळाल्यानंतर “महाराष्ट्र शासन राजपत्रात ” दिनांक १६ जुलै २०२१ रोजी प्रथम प्रसिद्ध केलेला अधिनियम.)

महाराष्ट्र (नागरी क्षेत्रे) झाडांचे संरक्षण व जतन अधिनियम, १९७५
यात आणखी सुधारणा करण्याकरिता अधिनियम.

१९७५ चा **ज्याअर्थी**, यात पुढे दिलेल्या प्रयोजनांकरिता, महाराष्ट्र (नागरी क्षेत्रे) झाडांचे संरक्षण व जतन
महा. ४४. अधिनियम, १९७५ यामध्ये आणखी सुधारणा करणे इष्ट आहे ; **त्याअर्थी**, भारतीय गणराज्याच्या बाहत्तराव्या
वर्षी, याद्वारे, पुढील अधिनियम करण्यात येत आहे.

संक्षिप्त नाव.

१. या अधिनियमास, महाराष्ट्र (नागरी क्षेत्रे) झाडांचे संरक्षण व जतन (सुधारणा) अधिनियम, २०२१, असे म्हणावे.

सन १९७५ चा
महाराष्ट्र
अधिनियम क्रमांक
४४ याच्या कलम
२ ची सुधारणा.

२. महाराष्ट्र (नागरी क्षेत्रे) झाडांचे संरक्षण व जतन अधिनियम, १९७५ (यात यापुढे ज्याचा निर्देश, १९७५ चा महा. ४४.
“मुख्य अधिनियम” असा केला आहे) याच्या कलम २ मधील,—

(१) खंड (१-क) ला खंड (१-कक) असा नवीन क्रमांक देण्यात येईल ;

(२) असा नवीन क्रमांक दिलेल्या खंड (१-कक) च्या अगोदर, पुढील खंड समाविष्ट करण्यात येईल :—

“(१-क) “पुरातन (हेरीटेज) वृक्ष” याचा अर्थ, शासनाद्वारे अधिसूचित करण्यात येतील अशा मानकांनुसार, वृक्ष प्राधिकरणाद्वारे तसे वर्गीकृत केलेले झाड, असा आहे ;”.

सन १९७५ चा
महाराष्ट्र
अधिनियम क्रमांक
४४ याच्या कलम
३ ची सुधारणा.

३. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ३ मधील,—

(१) पोट-कलम (१) च्या अगोदर, पुढील पोट-कलम समाविष्ट करण्यात येईल :—

“(अ-१) महाराष्ट्र (नागरी क्षेत्रे) झाडांचे संरक्षण व जतन (सुधारणा) अधिनियम, २०२१ सन २०२१
याच्या प्रारंभानंतर, होईल तितक्या लवकर, राज्य शासन, राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, शासनाच्या सचिव पदापेक्षा कमी दर्जाचे नसतील अशा अधिकाऱ्यांचा समावेश असणारे, महाराष्ट्र राज्य वृक्ष प्राधिकरण घटित करील.”;

(२) पोट-कलम (२) मधील, तक्त्यामधील, नोंद २ मधील, स्तंभ (२) मधील “नगरपालिकेचा अध्यक्ष” या शब्दांपेवजी “नगरपालिकेचा मुख्य अधिकारी” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(३) पोट-कलम (३) मधील, “ज्यांना वृक्षाचे रोपण आणि जतन या क्षेत्रातले विशेष ज्ञान आणि प्रत्यक्ष अनुभव असेल अशा, बिनसरकारी संघटनांच्या प्रतिनिधींना” या मजकुराऐवजी “शासनाद्वारे, वेळोवेळी अधिसूचित करण्यात येईल अशा किमान कालावधीचा, झाडांची लागवड (रोपण), जतन व संवर्धन यांमधील अनुभव असलेल्या बिनसरकारी संघटनांसह सेवानिवृत्त शासकीय अधिकाऱ्यांपैकी तज्ञ व्यक्तींना” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

सन १९७५ चा
महाराष्ट्र
अधिनियम क्रमांक
४४ यामध्ये नवीन
कलम ६अ
समाविष्ट करणे.

४. मुख्य अधिनियमाच्या प्रकरण चार मधील, कलम ७ च्या अगोदर पुढील कलम समाविष्ट करण्यात येईल :—

“६अ. संबद्ध अधिनियमात किंवा त्या त्या वेळी अंमलात असलेल्या इतर कोणत्याही कायद्यात काहीही अंतर्भूत असले तरी, आणि राज्य शासनाने दिलेल्या कोणत्याही विशेष किंवा सर्वसाधारण निदेशांस अधीन राहून, महाराष्ट्र राज्य वृक्ष प्राधिकरण, पुढील गोष्टींसाठी जबाबदार असेल :—

(एक) वृक्ष प्राधिकरणाच्या कामकाजाचे संनियंत्रण करणे ;

(दोन) संपूर्ण राज्यातील पुरातन (हेरीटेज) वृक्षांचे संरक्षण व संवर्धन करणे ;

(तीन) पाच वर्षे किंवा त्यापेक्षा अधिक वयाची दोनशेपेक्षा अधिक झाडे तोडण्याच्या संबंधात, वृक्ष प्राधिकरणाने त्याच्याकडे निर्दिष्ट केलेल्या अर्जावर निर्णय घेणे ;

(चार) पुरातन (हेरीटेज) वृक्ष तोडण्याच्या संबंधात, वृक्ष प्राधिकरणाने त्यांच्याकडे निर्दिष्ट केलेल्या अर्जावर निर्णय घेणे ;

महाराष्ट्र राज्य वृक्ष
प्राधिकरणाची
कर्तव्ये.

(पाच) झाडाचे संरक्षण व संवर्धन करण्याशी संबंधित असणारी इतर कोणतीही कामे करणे. ”.

५. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ७ मधील,—

१९७५ चा
महाराष्ट्र
अधिनियम क्रमांक
४४ याच्या कलम
७ ची सुधारणा.

(१) खंड (ब) मध्ये, “पाच वर्षांतून एकदा” या मजकुरानंतर, “भौगोलिक माहिती प्रणाली (जीआयएस) आधारित झाडांची गणना किंवा अन्य कोणतेही आधुनिक तंत्रज्ञान यांसारख्या नवीन तंत्रज्ञान साधनांचा वापर करून” हा मजकूर जादा दाखल करण्यात येईल ;

(२) खंड (आय) ऐवजी, पुढील खंड दाखल करण्यात येतील :—

“ (आय) प्रतिरोपण करण्यात येणाऱ्या झाडाच्या वयाच्या संख्येएवढी, त्याच जातीच्या किंवा इतर कोणत्याही स्थानिक किंवा मूळ जातीच्या झाडांची लागवड करणे आणि असे प्रतिरोपण केवळ तज्ञांच्या मार्गदर्शनाखालीच करणे ;

(ज) नागरी स्थानिक प्राधिकरणाच्या अधिकार क्षेत्रातील सर्व जमिनींमध्ये भरपाई वृक्ष लागवड केली जात असल्याची आणि भरपाई वृक्ष लागवडीसह सर्व झाडे जगतील याची सुनिश्चिती करणे ;

(के) झाडांचे संवर्धन व जतन करण्यासाठी वृक्ष उपकराचा विनियोग करण्याची सुनिश्चिती करणे ;

(ल) महाराष्ट्र राज्य वृक्ष प्राधिकरणाने, वेळोवेळी नेमून दिलेले इतर कोणतेही उपक्रम पार पाडणे ;

(म) पुरातन (हेरीटेज) वृक्ष म्हणून कोणते झाड वर्गीकृत करावयाचे आहे याचा निर्णय घेणे आणि पुरातन (हेरीटेज) वृक्षांची प्रगणना करणे ;

(न) नागरी स्थानिक प्राधिकरणाच्या मालकीची जमीन किंवा शासनाच्या मालकीची जमीन वृक्षारोपणाच्या प्रयोजनासाठी राखून ठेवली आहे याची सुनिश्चिती करणे, आणि असे वृक्षारोपण, शास्त्रीयदृष्ट्या करण्यात येईल आणि स्थानिक प्रजातींचे जतन करण्याच्या आणि ३३ टक्केपेक्षा कमी नसेल इतक्या मर्यादेपर्यंत हरित आच्छादित क्षेत्रामध्ये वाढ करण्याच्या उद्देशाने करण्यात येईल याची सुनिश्चिती करणे ;

(ओ) प्रत्येक वर्षी, तज्ञांच्या मार्गदर्शनाखाली शास्त्रीय पद्धतीने झाडांची छाटणी करण्याची व त्यांची देखभाल करण्याची सुनिश्चिती करणे ;

(प) नैसर्गिकरीत्या पडलेल्या प्रत्येक झाडासाठी, नागरी स्थानिक प्राधिकरणाकडून भरपाई वृक्ष लागवड केली जात असल्याची सुनिश्चिती करणे ;

(क्यू) या अधिनियमाची उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी इतर कोणत्याही योजना किंवा उपाययोजना हाती घेणे.”.

६. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ८ मधील,—

सन १९७५ चा
महाराष्ट्र
अधिनियम क्रमांक
४४ याच्या कलम
८ ची सुधारणा.

(१) पोट-कलम (२) मध्ये, पुढील परंतुक जादा दाखल करण्यात येईल :—

“परंतु, जेव्हा मोठ्या प्रमाणात झाडे पाडण्याचे प्रस्तावित केले असेल त्याबाबतीत, संबंधित संकल्पचित्रासाठी, पाडणे आवश्यक असलेल्या झाडांच्या संख्येसह पर्यायी संकल्पचित्र, अर्जासोबत सादर करण्यात येईल.”.

(२) पोट-कलम (३), मध्ये,—

(अ) खंड (क) मधील,—

(एक) उप-खंड (तीन) मधील “आणि” हा मजकूर वगळण्यात येईल ;

(दोन) उप-खंड (चार) नंतर, पुढील उप-खंड जादा दाखल करण्यात येतील :—

“(पाच) जर पुरातन (हेरीटेज) वृक्ष पाडावयाचा असेल तर, जाहिरातीमध्ये विनिर्दिष्टरीत्या तसे नमूद करावे ; आणि

(सहा) शासनाकडून अधिसूचित करण्यात येईल अशा निकषानुसार व पद्धतीनुसार पाडावयाच्या झाडाचे वय निर्धारित करणे.” ;

(ब) खंड (अ-१) नंतर, पुढील परंतुक जादा दाखल करण्यात येतील :—

“ परंतु, जेव्हा पाच वर्षे किंवा त्यापेक्षा अधिक वयाची दोनशे पेक्षा अधिक झाडे पाडण्याचे प्रस्तावित असेल तेव्हा, अशा बाबतीत, वृक्ष प्राधिकरण, सदर प्रकरण, त्याच्या अहवालासह व शिफारशीसह महाराष्ट्र राज्य वृक्ष प्राधिकरणाकडे निर्दिष्ट करील :

परंतु आणखी असे की, जेव्हा पाडण्याचे प्रस्तावित केलेले झाड हे, पुरातन (हेरीटेज) वृक्ष असेल तेव्हा, अशा बाबतीत, वृक्ष प्राधिकरण, किंवा यथास्थिति, वृक्ष अधिकारी, सदर प्रकरण, त्याच्या अहवालासह व शिफारशीसह, महाराष्ट्र राज्य वृक्ष प्राधिकरणाकडे निर्दिष्ट करील :

परंतु तसेच, वृक्ष प्राधिकरण, किंवा यथास्थिति, वृक्ष अधिकारी, पाडावयाच्या झाडांची संख्या दोनशे पेक्षा कमी ठेवता यावी म्हणून भूविकास किंवा अन्य कोणताही प्रकल्प, लहान-लहान भागांमध्ये उप-विभाजित केला जाणार नाही याची खात्री करील.” ;

(३) पोट-कलम (४) मध्ये, पुढील परंतुक जादा दाखल करण्यात येईल :—

“ परंतु, या पोट-कलमाच्या तरतुदी पुरातन (हेरीटेज) वृक्ष पाडण्याच्या बाबतीत लागू असणार नाहीत.” ;

(४) पोट-कलम (५) मधील,—

(अ) पोट-कलम (५) ला खंड (अ) असा नवीन क्रमांक देण्यात येईल ;

(ब) अशा प्रकारे नवीन क्रमांक दिलेल्या खंड (अ) मध्ये “अर्जदार, पाडावयाच्या झाडांच्या दुप्पट झाडे लावील,” या मजकुराऐवजी “अर्जदार, पाडण्यात येणाऱ्या झाडांच्या अंदाजित केलेल्या वयाइतक्या झाडांच्या संख्येइतकी झाडे लावील आणि लावण्यात यावयाची अशी झाडे ही, किमान सहा फूट इतक्या उंचीची असतील ” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(क) अशा प्रकारे नवीन क्रमांक दिलेल्या खंड (अ) नंतर, पुढील खंड जादा दाखल करण्यात येईल :—

“ (ब) वृक्ष अधिकारी, शासनाकडून अधिसूचित करण्यात येईल अशा निकषानुसार व पद्धतीनुसार पाडल्या जाणाऱ्या झाडाचे वय निर्धारित करील.” ;

(५) पोट-कलम (५) नंतर, पुढील पोट-कलमे समाविष्ट करण्यात येतील :—

“ (५अ) अर्जदार व वृक्ष प्राधिकरण किंवा वृक्ष अधिकारी असे सुनिश्चित करतील की, भरपाई वृक्ष लागवड करण्यात येईल आणि लावलेली झाडे कमीत कमी सात वर्षांच्या कालावधीसाठी जगतील. या कालावधीमध्ये झाडे न जगल्यास, तितक्याच संख्येतील झाडांची लागवड करून त्याची हानीपूर्ती (भरपाई) करण्यात येईल, याची देखील ते सुनिश्चित करतील :

परंतु, जर भरपाई वृक्ष लागवड करणे अर्जदाराला शक्य नसेल तर, अर्जदार, पाडलेल्या झाडांच्या मूल्यांपेक्षा कमी नसेल इतकी रक्कम जमा करील. असे मूल्यांकन शासनाद्वारे अधिसूचित करण्यात येईल अशा पद्धतीवर आधारित असेल :

परंतु आणखी असे की, जमा केलेल्या रकमेचा विनियोग केवळ, भरपाई वृक्ष लागवडीसाठी, त्याच्या जतन करण्याच्या आणि या कालावधीत न जगलेल्या झाडांच्याऐवजी भरपाई वृक्ष लागवड करण्याच्या प्रयोजनासाठीच करण्यात येईल.

(५ब) (अ) वृक्ष प्राधिकरण, पाच वर्षे किंवा त्यापेक्षा अधिक वयाची दोनशेपेक्षा अधिक झाडे पाडण्यासाठी प्राप्त झालेला अर्ज, महाराष्ट्र राज्य वृक्ष प्राधिकरणाकडे निर्दिष्ट करील.

(ब) वृक्ष प्राधिकरण, किंवा यथास्थिति, वृक्ष अधिकारी, पुरातन (हेरीटेज) वृक्ष पाडण्याचा अर्ज महाराष्ट्र राज्य वृक्ष प्राधिकरणाकडे निर्दिष्ट करील.

(क) महाराष्ट्र राज्य वृक्ष प्राधिकरण, वृक्ष प्राधिकरणाने किंवा, यथास्थिति, वृक्ष अधिकाऱ्याने खंड (अ) व (ब) अन्वये त्यांच्याकडे निर्दिष्ट केलेला अर्ज, वृक्ष प्राधिकरणाकडून किंवा वृक्ष अधिकाऱ्याकडून संदर्भ प्राप्त झाल्याच्या दिनांकापासून पंचेचाळीस दिवसांच्या कालावधीत, शर्तीसह किंवा शर्तीशिवाय, एकतर मान्य करील अथवा तो नाकारू शकेल.

(ड) जेव्हा महाराष्ट्र राज्य वृक्ष प्राधिकरण, झाडे पाडण्याला परवानगी देईल तेव्हा, महाराष्ट्र राज्य वृक्ष प्राधिकरणाच्या निर्णयाचे पुनर्विलोकन करणे आवश्यक असल्याचे वाटत असेल तर, वृक्ष प्राधिकरण, निर्णय कळविल्याच्या दिनांकापासून पंधरा दिवसांच्या कालावधीत निर्णयाचा फेरविचार करण्यासाठी त्याच्या कारणांसह महाराष्ट्र राज्य वृक्ष प्राधिकरणाला विनंती करू शकेल. त्यानंतर, अशा विनंतीवर, महाराष्ट्र राज्य वृक्ष प्राधिकरणाकडून दहा दिवसांच्या आत निर्णय घेण्यात येईल.

(५क) पोट-कलम (५) अन्वये झाडे पाडण्यास परवानगी दिलेल्या झाडांच्या ऐवजी लागवड केलेल्या नवीन झाडांचे, उपलब्ध असलेल्या नवीनतम तंत्रज्ञानाचा वापर करून भौगोलिक स्थानचित्रांकन (जिओ-टिंगिंग) व संनियंत्रण करण्यात येईल.”.

७. मुख्य अधिनियमाच्या कलम १८ मध्ये, पोट-कलम (२) नंतर, पुढील पोट-कलमे जादा दाखल करण्यात येतील :—

“ (३) या कलमाच्या तरतुदींअन्वये जमा केलेल्या वृक्ष उपकराचा विनियोग, शासन वेळोवेळी निदेश देईल अशा रीतीने, स्थानिक प्राधिकरणाद्वारे करण्यात येईल.

(४) राज्य शासनास, विद्यमान हरितआच्छादन क्षेत्रे विचारात घेऊन आणि झाडांचे जतन व संवर्धन करण्यासाठी क्षेत्राच्या गरजेचे निर्धारण करून, विविध नागरी स्थानिक प्राधिकरणांसाठी, उपकराच्या विनियोगासाठी निदेश देता येतील व विविध निकष, निर्धारित करता येतील.”.

सन १९७५ चा
महाराष्ट्र
अधिनियम क्रमांक
४४ याच्या कलम
१८ ची सुधारणा.

सन १९७५ चा
महाराष्ट्र
अधिनियम क्रमांक
४४ याच्या कलम
२१ ची सुधारणा.

८. मुख्य अधिनियमाच्या कलम २१ च्या पोट-कलम (१) मध्ये, “ एक हजार रुपयांपेक्षा कमी नसेल आणि पाच हजार रुपयांपर्यंत असू शकेल इतक्या ” या मजकुराऐवजी, “ शासनाद्वारे अधिसूचित करण्यात येईल अशा पद्धतीचा वापर करून, काढलेल्या झाडाच्या मूल्याइतके परंतु, एक लाख रुपयांपेक्षा अधिक नसेल इतक्या रकमेच्या ” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

महाराष्ट्र शासन राजपत्र असाधारण भाग आठ

वर्ष ७, अंक १३]

शुक्रवार, जुलै १६, २०२१/आषाढ २५, शके १९४३

[पृष्ठे ६, किंमत : रुपये २७.००

असाधारण क्रमांक २८

प्राधिकृत प्रकाशन

महाराष्ट्र विधानमंडळाचे अधिनियम व राज्यपालांनी प्रख्यापित केलेले अध्यादेश व केलेले विनियम आणि
विधि व न्याय विभागाकडून आलेली विधेयके (इंग्रजी अनुवाद).

In pursuance of clause (3) of article 348 of the Constitution of India, the following translation in English of the Maharashtra (Urban Areas) Protection and Preservation of Trees (Amendment) Act, 2021 (Maharashtra Act No. IX of 2021), is hereby published under the authority of the Governor.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra,

SATISH WAGHOLE,
I/c. Secretary (Legislation) to Government,
Law and Judiciary Department.

MAHARASHTRA ACT No. IX OF 2021.

*(First published, after having received the assent of the Governor in the
"Maharashtra Government Gazette", on the 16th July 2021.)*

An Act further to amend the Maharashtra (Urban Areas) Protection and Preservation of Trees Act, 1975.

Mah. XLIV of 1975. Whereas it is expedient to amend the Maharashtra (Urban Areas) Protection and Preservation of Trees Act, 1975, for the purposes hereinafter appearing ; it is hereby enacted in the Seventy-second Year of the Republic of the India as follows :—

(१)

- Short title. **1.** This Act may be called the Maharashtra (Urban Areas) Protection and Preservation of Trees (Amendment) Act, 2021.
- Amendment of section 2 of Mah. XLIV of 1975. **2.** In section 2 of the Maharashtra (Urban Areas) Protection and Preservation of Trees Act, 1975 (hereinafter referred to as “the principal Act”),—
- Mah. XLIV of 1975.
- (1) clause (1a) shall be re-numbered as clause (1aa);
- (2) before clause (1aa) as so re-numbered, the following clause shall be inserted, namely:—
- “(1a) “heritage tree” means a tree categorised as such by the Tree Authority, in accordance with the norms as may be notified by the Government;”.
- Amendment of section 3 of Mah. XLIV of 1975. **3.** In section 3 of the principal Act,—
- (1) before sub-section (1), the following sub-section shall be inserted, namely :—
- “(A-1) As soon as may be, after the commencement of the Maharashtra (Urban Areas) Protection and Preservation of Trees (Amendment) Act, 2021, the State Government shall constitute the Maharashtra State Tree Authority, by notification in the *Official Gazette*, consisting of officials not below the rank of Secretary to Government.”;
- Mah. IX of 2021.
- (2) in sub-section (2), in the table, in entry 2, in column (2), for the words “The President of the Council” the words “The Chief Officer of the Council” shall be substituted ;
- (3) in sub-section (3), for the words “representatives of non-official organisations, who have special knowledge or practical experience in the field of planting and preservation of trees,” the words “experts from non-official organisations including retired Government Officials, with an experience in planting, preservation and conservation of trees, for minimum period as may be notified by the Government, from time to time,” shall be substituted.
- Insertion of new section 6A in Mah. XLIV of 1975. **4.** In Chapter IV of the principal Act, before section 7, the following section shall be inserted, namely :—
- “6A.** Notwithstanding anything contained in the relevant Act or in any other law for the time being in force, and subject to any special or general directions given by the State Government, the Maharashtra State Tree Authority shall be responsible for,—
- (i) monitoring the functioning of the Tree Authority ;
- (ii) protection and conservation of heritage trees across the State ;
- (iii) decide applications referred to it by the Tree Authority, regarding felling of more than two hundred trees of age five years or more ;
- Duties of Maharashtra State Tree Authority.

(iv) decide applications referred to it by the Tree Authority, regarding felling of heritage trees ;

(v) any other functions related to protection and conservation of trees.”.

5. In section 7 of the principal Act,—

Amendment
of section 7 of
Mah. XLIV of
1975.

(1) in clause (b), after the words “every five years” the words “by using new technological means such as GIS based tree census or any other modern technology” shall be added ;

(2) for clause (i), the following clauses shall be substituted, namely :—

“ (i) planting number of trees of the same variety or any other local or native variety, in such number equal to the age of the tree being transplanted and carry out such transplantation under the expert guidance only ;

(j) ensuring that compensatory plantation is carried out and survival of trees, including the compensatory plantation, in all lands within the jurisdiction of the urban local authority ;

(k) ensuring utilisation of tree cess for conservation and preservation of trees ;

(l) carrying out any other activity as assigned by the Maharashtra State Tree Authority, from time to time ;

(m) deciding which tree is to be categorised as heritage tree, and enumerate heritage trees;

(n) ensuring that the land owned by the urban local authority or land owned by the Government is earmarked for the purpose of plantations and ensure such plantations shall be scientific in nature and should be carried out with an objective to preserve local species and improve green cover of the area, to the extent of not less than 33 per cent. ;

(o) ensuring pruning and maintenance of trees is carried out in a scientific manner under expert guidance, every year ;

(p) ensuring that the compensatory plantation for each of the naturally fallen tree is carried out by the urban local authority ;

(q) undertaking any other schemes or measures for achieving the objects of this Act.”.

Amendment
of section 8 of
Mah. XLIV of
1975.

6. In section 8 of the principal Act,—

(1) in sub-section (2), the following proviso shall be added, namely :—

“ Provided that, where the significant number of trees are proposed to be felled, the alternate design alongwith the number of trees required to be felled for respective design shall be submitted alongwith the application.”;

(2) in sub-section (3),—

(a) in clause (a),—

(i) in sub-clause (iii), the word “and” shall be deleted ;

(ii) after sub-clause (iv), the following sub-clauses shall be added, namely :—

“ (v) specifically mention in the advertisement, if the tree to be felled is a heritage tree ; and

(vi) determine the age of the tree being felled as per the criteria and method as may be notified by the Government.”;

(b) after clause (a-1), the following provisos shall be added, namely :—

“ Provided that, where more than two hundred trees of age five years or more are proposed to be felled, in such cases, the Tree Authority shall refer the matter to the Maharashtra State Tree Authority with its report and recommendations:

Provided further that, where the tree proposed to be felled is a heritage tree, in such cases, the Tree Authority or Tree Officer, as the case may be, shall refer the matter to the Maharashtra State Tree Authority with its report and recommendations:

Provided also that, the Tree Authority or Tree Officer, as the case may be, shall ensure that the development of land or any other project is not sub-divided in smaller parts so as to keep the number of trees to be felled below two hundred.”;

(3) in sub-section (4), the following proviso shall be added, namely :—

“Provided that, the provisions of this sub-section shall not be applicable in case of felling of a heritage tree.”;

(4) in sub-section (5),—

(a) sub-section (5) shall be re-numbered as clause (a);

(b) in clause (a), as so re-numbered, for the words “the applicant shall plant twice the number of trees to be felled” the words “applicant shall plant such number of trees equal to the estimated age of the tree being felled and such trees to be planted shall be of atleast six feet height,” shall be substituted;

(c) after clause (a), as so re-numbered, the following clause shall be added, namely :—

“(b) Tree Officer shall determine the age of the tree being felled as per the criteria and method as may be notified by the Government.”;

(5) after sub-section (5), the following sub-sections shall be inserted, namely :—

“(5A) The applicant and the Tree Authority or Tree Officer shall ensure that, compensatory plantation shall be carried out and the trees planted shall survive for a minimum period of seven years. It shall also be ensured that, the tree mortality during this period shall be compensated by planting equal number of new trees:

Provided that, in case it is not possible for applicant to do the compensatory plantation, the applicant shall deposit an amount not less than valuation of trees being felled. Such valuation shall be based on methodology as may be notified by the Government:

Provided further that, such amount deposited shall be utilized only for the purpose of compensatory plantation, its preservation and compensatory plantation in lieu of the tree mortality during this period.

(5B) (a) The Tree Authority shall refer the application received for felling of more than two hundred trees of age five years or more to the Maharashtra State Tree Authority.

(b) The Tree Authority or Tree Officer, as the case may be, shall refer the application to fell a heritage tree to the Maharashtra State Tree Authority.

(c) The Maharashtra State Tree Authority shall either allow the application referred to it under clauses (a) and (b), by the Tree Authority or Tree Officer, as the case may be, with or without conditions or may refuse it within a period of forty-five days from the date of receipt of the reference from the Tree Authority or Tree Officer, as the case may be.

(d) Where the Maharashtra State Tree Authority allows felling of trees, the Tree Authority if considers it necessary to review the decision of the Maharashtra State Tree Authority, it may within a period of fifteen days from the date of communication of the decision, request the Maharashtra State Tree Authority to reconsider the decision with reasons therefor. Such request shall be decided by the Maharashtra State Tree Authority within ten days thereafter.

(5C) New trees planted, *in lieu of* the permission to fell a tree granted under sub-section (5), shall be geo-tagged and monitored using latest technologies available.”.

7. In section 18 of the principal Act, after sub-section (2), the following sub-section shall be added, namely :—

Amendment
of section 18
of Mah.XLIV
of 1975.

“(3) Tree cess collected under the provisions of this section shall be utilised by the urban local authority in such manner as may be directed by the Government, from time to time.

(4) The State Government may, issue directions and determine different criteria for utilisation of cess, for different urban local authorities, considering the area of existing green cover and assessment of the need of the area for preservation and conservation of trees.”.

Amendment
of section 21
of Mah.XLIV
of 1975.

8. In section 21 of the principal Act, in sub-section (1), for the words “not less than one thousand rupees which may extend upto five thousand rupees” the words “an amount of valuation of tree, using methodology as may be notified by the Government but not more than one lakh rupees” shall be substituted.